

Bəşər tarixinin geridə qalan dövrü ədalət meyayının gözlənilmədiyi cəmiyyətin məhvə məhkum olduğuna dair çoxsaylı misallarla zəngindir. İnsanlıqla qoşa yaranan ədalətin bərqərar olmasında isə tarixən məhkəmə sisteminin əvəzsiz rolu olub və yaşadığımız yüzillikdə bu rol daha da artıb. Bu sistemin ədalətsizliklə mübarizədə yerinə yetirdiyi və bəşəri əhəmiyyətə malik missiya bütövlükdə cəmiyyətin sağlamlaşdırılmasına mühüm töhfələr verir. Bu mənada antik yunan filosofu Sokratın aşağıdakı fikirləri də tam reallığı əks etdirir: "Qanunun hakim olduğu cəmiyyətdə yaxşı vətən-

darlığında məhkəmə sisteminin vacib rolu Ulu Öndərin ideyalarını layiqncə yaşadan Prezident İlham Əliyev tərəfindən də daim xüsusi diqqət mərkəzində yer alır, onun həyata keçirdiyi inkişaf strategiyasının əsas təməl daşlarından birini təşkil edir. Bu gün dünyanın böyük əksəriyyətinin Azərbaycanda həsədlə baxdığı sarsılmaz sabitliyin, dövlət intizamının təminatının, hüququn alliyinin ön planda olmasının kökündə duran əsas amillərdən biri məhz bununla bağlıdır. Qanunun alliyini, insan hüquqlarının prioritetliyinin bütün səviyyələrdə təmin edilməsini uğurla həyata keçirən dövlət

sirləşdirilməsi sözügedən Fərmanda ehtiva edilən başlıca məqamlardandır. Milli Məclisin deputatı, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Nizami Səfərov bildirir ki, məhkəmə-hüquq sistemi üçün "yol xəritəsi" olan Fərmanın icrasına təxirə salınmadan başlanılaraq qısa müddətdə kompleks qanunvericilik, institusional və praktiki tədbirlər görüldü: "Digər mühüm məqamlarla yanaşı, Fərmanda müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinin üstünlüklərindən hər tərəfli istifadə edilməsi zərurətinin xüsusi qeyd olunması nəzərə alınaraq, ədliyyə orqanları və məhkəmələrdə, eləcə

Məhkəmə sistemində cəmiyyət məmnunluğuna yol açan mühüm yeniliklər

daş olmaq asandır". Bu qanunun hakim olmasının əsas təminatçılarından biri də məhkəmələrdir.

Bütün dünya miqyasında hakimiyyətin üç müstəqil qolundan biri olaraq dəyərləndirilən məhkəmələr Azərbaycanda da ən mütərəqqi təcrübəyə əsaslanan model üzərində formalaşdırılıb. Bu gün ölkəmizdə ədalət mühakiməsinin müstəqil və qərəzsiz məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilməsi uğurla reallaşdırılır ki, hüquqi müstəvidə qazanılan bu nailiyyətin müəllifi qismində ümummilli lider Heydər Əliyev çıxış edir. Azərbaycanın yeni müstəqillik tarixində qanunların çağdaş dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması, insan hüquq və azadlıqlarının ən yüksək səviyyədə təmini Ulu Öndərin diqqət mərkəzində yer alan əsas prioritetlərdən biri oldu. Bu, demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu prosesinə öz vacib töhfələrini verməklə yanaşı, cəmiyyətdə nizam-intizamın və sabitliyin başlıca vasitələrindən biri oldu. Bütün bunlar əhali arasında məhkəmələrə inamın artırması ilə müşayiət edildi, hakimiyyətin bu qolunun dövlət idarəçilik mexanizmində nüfuzlu və müstəqil təsisat kimi öz yerini layiqncə tutmasına rəvac verdi.

Vətəndaş-cəmiyyət münasibətlərinin ahəng-

başçısı bunu uzunmüddətli inkişafın əsas istiqamətləri sırasında görür. Bu zaman məhkəmə, ümumiyyətlə, bütün hüquq sistemində çevik, modern mexanizmlərin formalaşdırılması da ön planda yer alır. Təsədüfi deyil ki, son illərdə Azərbaycanda geniş vüsət alan islahatların əsas istiqamətlərindən biri də məhz məhkəmə sistemini əhatə edir və bu proses indinin özündə də müvəffəqiyyətlə reallaşdırılmaqda davam edir. Bu zaman məhkəmə sistemində modern yeniliklərin tətbiqi də özünü qabarıq surətdə büruzə verir. Məsələn, "elektron məhkəmə" informasiya sistemi tətbiq edilməsi bu sahədə vacib yeniliklərdən hesab edilir. Bu sistemin tətbiqi göstərilən xidmətlərin yüksək keyfiyyətinə ümumi iş fəaliyyətində operativliyin təmin olunmasına gətirib çıxarır. Bütövlükdə isə məhkəmə sistemində yeniliklərin tətbiqində "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" ölkə Prezidentinin ötən ilin aprelinde imzaladığı Fərman müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Məhkəmələrin işinin müasir tələblərə uyğun qurulması, onların fəaliyyətində şəffaflıq və açıqlıq prinsiplərinin rəhbər tutulması, infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, məhkəmə qərarlarının icra mexanizmlərinin müa-

də Baş Prokurorluqda da bu istiqamətdə tədbirlər davam etdirilib. Elektron xidmətlərin tətbiqinin genişləndirilməsi və məhkəmələrdə dövlət ittihamının müdafiəsinin səmərəliliyinin daha da artırılması məqsədilə cinayət işlərinə məhkəmələrdə baxılması elektronlaşdırılmasını əhatə edən "Elektron İttiham" proqramı hazırlanaraq istifadəyə verilib. Qeyd edilən Fərmanda nəzərdə tutulan ideya və prinsiplərin dövlət qurumları tərəfindən yüksək peşəkarlıqla reallaşdırılması və bu istiqamətdə tədbirlərin ardıcıl olaraq davam etdirilməsi təkcə məhkəmə-hüquq sisteminin deyil, ölkəmizin ictimai həyatının bütün sahələrinin inkişafında mühüm əhəmiyyət daşımaqda yeni mərhələnin başlanğıcı olub. Eyni zamanda, hakimlərin müstəqilliyinin təmin edilməsi, məhkəmələrin fəaliyyətinə müdaxilələrin və digər mənfə halların aradan qaldırılması ilə bağlı Fərmanda irəli sürülmüş məsələlərin icrası məqsədilə Məhkəmə-Hüquq Şurasında institusional tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin olunub".

O bildirir ki, məhkəmələrdə baxılan işlərin hakimlərin sayına nisbətində proporsional olmaması nəzərə alınaraq, Fərmanla hakimlərin sayı 200 vahid artırılaraq 800 vahidə çatdırılıb. Təkmil-

ləşdirilmiş prosedurlar əsasında hakimiyyəti namizədlərin seçimi prosesi nəticəsində hakim ştatlarının komplektləşdirilməsi, eyni zamanda məhkəmələrdə iş yükünün azalmasına, işlərə daha keyfiyyətli baxılmasına xidmət edir. Ümumiyyətlə, məhkəmə-hüquq sisteminin hər bir aspektinə yeni yanaşma tətbiq edən bu sənədin icrasının məhkəmə hakimiyyətində hələ bir çox müsbət yeniliklərə gətirib çıxaracağı proqnozlaşdırılır. Eyni zamanda bu, müasir dövrün tələblərinə cavab verən, cəmiyyətdə yüksək nüfuzla malik ədalət mühakiməsinin formalaşdırılması prosesini sürətləndirilməsinə də yeni töhfələr verir. Bu fonda məhkəməyə müraciət imkanları daha da genişləndirilir, bu qurumların fəaliyyətində şəffaflıq artırılır, süründürməçiliyin və digər neqativ halların aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlər gücləndirilir. Burada önəmli məqamlardan biri də məhkəmə qərarlarının elektron qaydada dərc edilməsi, məhkəmələrdə işlərin təsədüfi və avtomatik şəkildə elektron qaydada bölüşdürülməsidir. Məhz bunlar elektron məhkəmə sisteminin formalaşması ilə qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyinin təmin edilməsi istiqamətində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bütün bunlar ekspertlərin fikrin-

cə, "ASAN Xidmət" in fəaliyyət prinsiplərinin məhkəmələrin işində də tətbiqinə imkan verir. Ən azından o baxımdan ki, informasiya sistemi fiziki və hüquqi şəxslərin məhkəmələrə müraciətlərinin, iddia ərizələrinin, müxtəlif məhkəmə instansiyalarına şikayətlərin elektron formada qəbul edilməsinə şərait yaradır. Bu halda müraciət edənlərin şəxsin məhkəməyə gəlmək və ya zaman itkisinə səbəb olan poçt xidmətlərindən istifadə etmək zərurəti aradan qalxır. Məhkəmə proseslərinin audio, video və digər texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınması və prosesini sürətləndirilməsinə də yeni töhfələr verir. Bu fonda məhkəməyə müraciət imkanları daha da genişləndirilir, bu qurumların fəaliyyətində şəffaflıq artırılır, süründürməçiliyin və digər neqativ halların aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlər gücləndirilir. Burada önəmli məqamlardan biri də məhkəmə qərarlarının elektron qaydada dərc edilməsi, məhkəmələrdə işlərin təsədüfi və avtomatik şəkildə elektron qaydada bölüşdürülməsidir. Məhz bunlar elektron məhkəmə sisteminin formalaşması ilə qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyinin təmin edilməsi istiqamətində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bütün bunlar ekspertlərin fikrin-

zidentinin Fərmanın önəmini bir daha aydın təsəvvür etməyə imkan verir.

Bu Fərmanda cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cinayətlərin dekriminallaşdırılması isə prosesə həm də tam yeni və qabaqcıl dünya təcrübəsinə uyğun yanaşma qoyur. Bundan irəli gəlir ki, islahatlara müvafiq olaraq artıq qanunverici orqan olan Milli Məclisdə bir sıra yeni qanunlar qəbul edilib. İxtisaslaşmış yeni regional kommersiya məhkəmələrinin yaradılması, Ali Məhkəmə tərəfindən vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması, müqavilə əsasında məhkəmə ekspertizasını sifariş etmək imkanının təsbit olunması, "Mediasiya haqqında" qanunun tətbiqi üçün görülən işlər də mühüm yeniliklər sırasında yer alır. Bütün bunlar və nəzərdə tutulan digər yeniliklər, ideya və prinsiplər məhkəmələrin fəaliyyətinin artıq yeni standartlarını yaradır. Bu isə öz növbəsində bütövlükdə cəmiyyətə, onun inkişafına vacib yeniliklər gətirir.

Elnurə ABUŞOVA

Ədliyyə Nazirliyi ilə Azərbaycan Mətbuat Şurasının birgə "Məhkəmə-hüquq islahatları: müasir çağırışlar və innovativ təcrübələr" mövzusunda KİV təmsilçiləri arasında keçirilən jurnalist araşdırmaları müsabiqəsinə təqdim etmək üçündür